

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-63>

УДК 338.482:303.4(477.46)

Формування стратегії розвитку туризму Черкаської області

Жмуденко В.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Уманського національного університету садівництва

Полянська А.В.

магістрант
Уманського національного університету садівництва

У статті обґрунтовано доцільність формування стратегії розвитку туристичної галузі Черкаській області. Мета дослідження полягає в розробленні практичних рекомендацій щодо формування та вибору стратегії туристичного розвитку області. Здійснено аналіз основних туристичних детермінант та розроблено основні етапи стратегічного розвитку.

Ключові слова: стратегія, туризм, туристичні ресурси, туристичний ринок, суб'єкти туристичної діяльності.

Жмуденко В.А., Полянська А.В. ФОРМИРОВАНИЕ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА ЧЕРКАССКОЙ ОБЛАСТИ

В статье обоснована целесообразность формирования стратегии развития туристической отрасли в Черкасской области. Цель исследования заключается в разработке практических рекомендаций по формированию и выбору стратегии туристического развития области. Осуществлен анализ основных туристических детерминант и разработаны основные этапы стратегического развития.

Ключевые слова: стратегия, туризм, туристические ресурсы, туристический рынок, субъекты туристической деятельности.

Zhmudenko V.O., Polyanskaya A.V. FORMATION OF THE STRATEGY OF DEVELOPMENT OF TOURISM OF THE CHERKASSY REGION

This article substantiates the expediency of forming a strategy for the development of the tourist industry in the Cherkasy region. The purpose of the study is to develop practical recommendations on the formation and selection of a strategy for the tourist development of the region. The analysis of the main tourist determinants is carried out and the main stages of strategic development are developed.

Keywords: strategy, tourism, tourist resources, tourist market, subjects of tourist activity.

Постановка проблеми. В умовах динамічних змін зовнішнього середовища, глобалізації, загострення конкуренції стратегія стає інструментом створення і підтримки домінування туризму, яке базується на спеціалізації і здатності створювати цінність в економічному та культурному житті на вищому рівні. Адаже в сучасних умовах туризм являє собою одну з найрозвиненіших галузей світового господарства і форм зовнішньоекономічної діяльності та є найдинамічнішою галуззю у світі. Важливим та актуальним завданням сьогодення є окреслення проблем розвитку туристичних регіонів, розроблення теоретико-методологічних засад щодо формування стратегії їх розвитку, виходячи зі специфічних особливостей їхнього функціонування [1, с. 3].

Стратегічною метою розвитку туристичної галузі в Черкаській області є створення конкурентного на регіональному ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення області та країни загалом, забезпечити на цій основі комплексний розвиток районів та їх соціально-економічних інтересів і збереження екологічної рівноваги та історико-культурного довілля. Програма дій, орієнтована на досягнення цієї мети, має бути комплексною та відповідати загальним темпам становлення ринкових механізмів, а також відповідати політиці структурних реформ у національній економіці. З метою активізації та розширення послуг суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані мати ефективну конкурентну стратегію як засіб для досягнення поставлених цілей. Від

правильного вибору стратегії залежить ефективність діяльності підприємства, тому формування та вибір стратегії для її втілення у життя є надзвичайно важливим питанням, від якого може залежати не тільки успішність діяльності суб'єктів туристичної діяльності, а й взагалі існування області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективності туристичної галузі як економічної системи, стратегічне бачення розвитку галузі є предметом досліджень таких учених, як: М. Борушак, Ю. Волков, І. Зорін, В. Квартальнов, В. Кифяк, Л. Лук'янова, В. Смолій, В. Федорченко та інші. Проте, незважаючи на широкий спектр результатів досліджень вказаних вище авторів, слід визнати, що розкриття проблеми формування стратегії та стратегічного розвитку туристичної індустрії на регіональному рівні є недостатнім.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування основних засад формування стратегічного розвитку туристичної галузі в Черкаській області.

Виклад основного матеріалу. Найважливіша проблема будь-якого регіону України – це проблема його сучасного стану і забезпечення безупинного стратегічного розвитку. Ефективне вирішення цієї проблеми полягає у створенні та реалізації туристичних переваг, що значною мірою можуть бути досягнуті на основі розробленої стратегії. Адже формування стратегії – це системний шлях до управління змінами й досягнення консенсусу в регіоні. А також створення спільного бачення майбутнього розвитку, творчий процес визначення проблем та погодження реалістичних цілей, завдань і стратегій, здійснення яких вирішить проблеми регіону.

У Черкаській області наявні природні ландшафти та історико-культурні пам'ятки, заповідні території, бальнеологічні ресурси, що створює усі передумови для формування в області високорозвинутого індустріального рекреаційно-туристичного комплексу, який повинен являти собою сукупність пов'язаних між собою галузей і підприємств господарського комплексу, об'єднаних загальною метою – створення конкурентоспроможних санаторно-курортних послуг та рекреаційно-туристичних продуктів.

Аналізуючи сучасний стан туристичної галузі регіону, слід звернути увагу на два аспекти – наявні та перспективні туристичні ресурси і тенденцію туристичних потоків. Сьогодні у межах Черкаського регіону налічується 531 об'єкт

природоохоронних територій загальною площею понад 75,1 тис. га, що становить 2,9% загальної площі території області. Також у регіоні функціонують 222 заказники, 192 пам'ятки природи, 59 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 52 заповідних урочища. Рекреаційними об'єктами виступають і водойми, які використовуються для таких видів діяльності, як купально-пляжна, лікувально-оздоровча, спортивно-оздоровча рекреація, водний туризм, рибальство. У цьому напрямі слід виділити акваторію Дніпра та Кременчуцького водосховища, Буцький каньйон та Черкаський бір.

На території області розташована значна кількість об'єктів історико-культурної спадщини. Згідно з реєстром нерухомих об'єктів культурної спадщини України, на території Черкаської області розташовано 1547 історико-культурних пам'яток, серед яких 77 національного і 1470 місцевого значення. Кожен з історико-культурних заповідників Черкащини має свої специфічні проблеми, пов'язані з використанням об'єктів культурної спадщини як туристично-екскурсійного ресурсу [2].

Аналіз туристичного потоку дає змогу простежити значні резерви галузі (рис. 1).

Основними причинами змін у структурі туристичного потоку стала низька якість національного туристичного продукту; відсутність сприятливих умов для розвитку туристичної галузі, в тому числі державної інвестиційної політики у сфері туризму; відсутність цілісної та комплексної системи управління і контролю за використанням туристично-рекреаційних ресурсів країни, різне відомче підпорядкування туристичних та курортно-рекреаційних ресурсів. Оскільки більшість українців подорожують з метою відпочинку, слід зазначити, що за результатами дослідження "GFK Ukraine" 37% українців планують свою відпустку самостійно, приблизно 12% користуються послугами турагентств, а більшість із них (понад 50%) готові як скористатися послугами туристичного агентства, так і відправитися у самостійно організовану подорож. Сучасна тенденція розвитку туризму полягає у тому, що потенційного туриста важко зацікавити одноманітним відпочинком, подоланням значних відстаней заради одного-двох, навіть цікавих, об'єктів. Черкаська область щодо пізнавального туризму дуже цікава для вітчизняного туриста. Розташування області у центрі країни сприяє відвіданню її мешканцями усіх областей, тому що вони виступають переважно екскурсантами, а не туристами, тобто не користуються послугами закладів розмі-

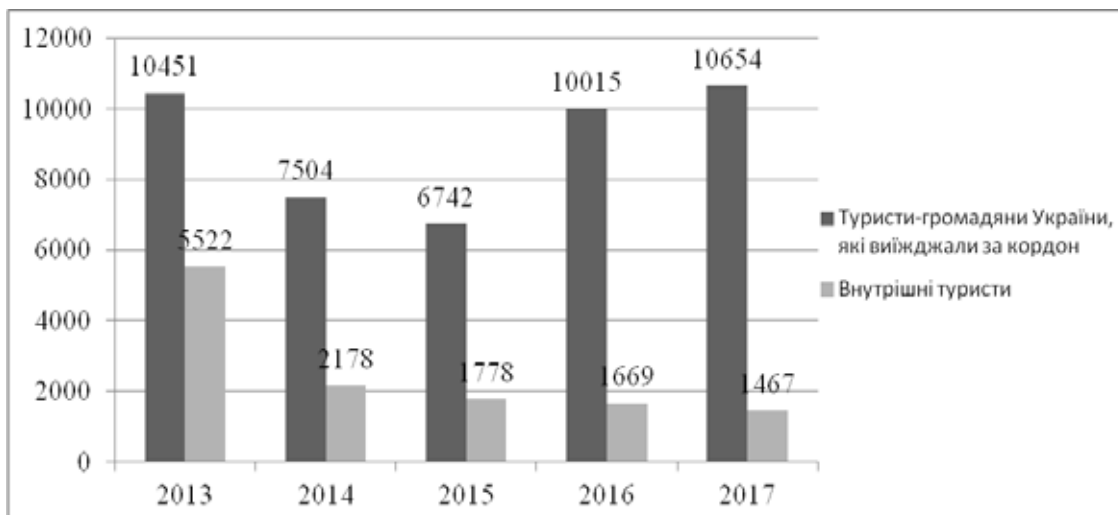

Рис. 1. Туристичні потоки Черкаської області за 2013–2017 рр.

Джерело: складено авторами на основі [2]

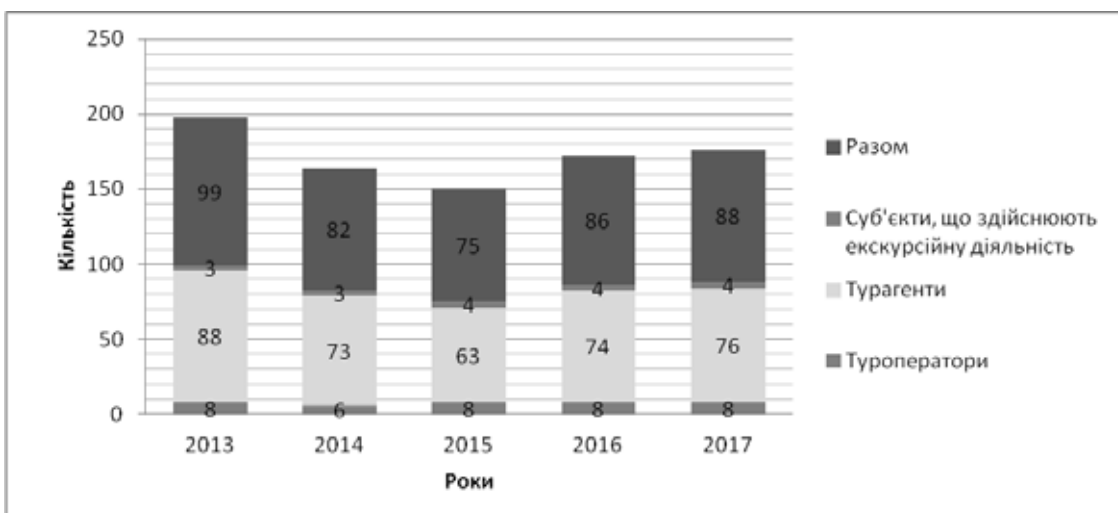

Рис. 2. Суб'єкти туристичної діяльності в Черкаській області за 2013–2017 рр.

Джерело: складено авторами на основі [3]

щення. Облаштування відпочинкових зон та закладів розміщення у рекреаційних зонах, насамперед на берегах водосховищ, річок і озер, може затримати внутрішніх туристів на території області, відповідно забезпечивши додаткові грошові надходження.

Кількість суб'єктів туристичної діяльності в Черкаській області за 2013–2017 рр. наведено на рис. 2.

Кількість суб'єктів туристичної діяльності в 2017 р. порівняно з 2016 р. зменшилася і становить 88 суб'єктів). При цьому 86,4% (76 підприємств) становлять туристичні агентства, які у своїй діяльності не орієнтуються на розвиток внутрішнього та в'їзного туризму.

Згідно зі статистичними даними, на рис. 3 наведена динаміка обсягу наданих послуг туроператорами та турагентами в Черкаській області.

Спостерігається тенденція до зменшення кількості туристів, які обслуговуються суб'єктами туристичної діяльності в Черкаській області. Така ситуація пов'язана як з об'єктивними (світова криза, зміна пріоритетів серед туристів), так і суб'єктивними причинами (відсутність чіткої організації в галузі, неконтрольованість суб'єктів туристичної діяльності у зв'язку з процесами реорганізації).

А також не всі туристи, які охоплені внутрішнім туризмом, обслуговуються екскурсій-

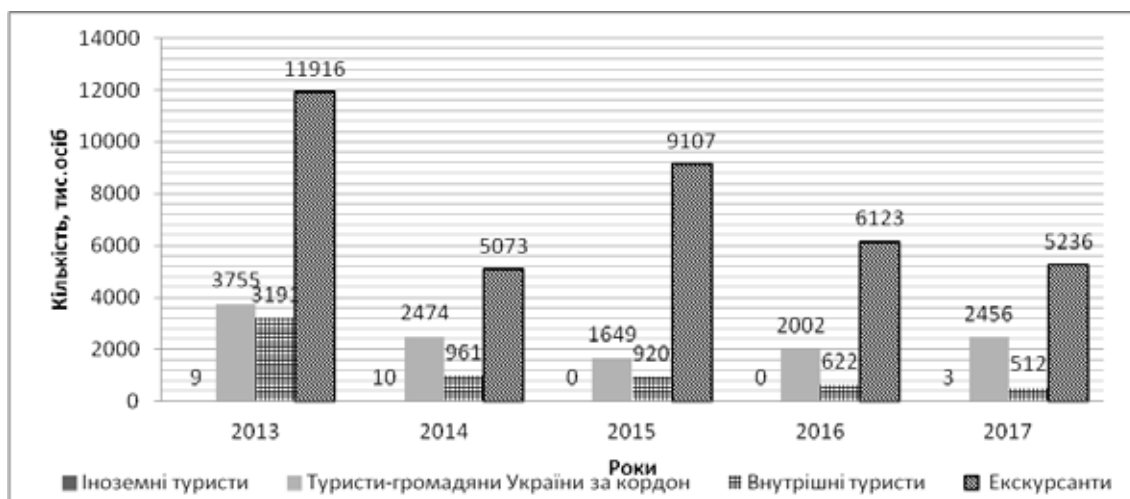

Рис. 3. Кількість туристів, екскурсантів, обслугованих туроператорами та турагентами в Черкаській області, за 2013–2017 рр.

Джерело: складено авторами на основі [4]

ями. Крім цього, якість надаваних послуг та цінова політика здебільшого не відповідають запитам споживачів. Тому постає питання про необхідність розширення екскурсійного обслуговування туристів.

Під час формування стратегії розвитку туристичного регіону необхідно спиратися на концепцію сталого розвитку, оскільки людство, будучи частиною живої природи, не зможе існувати без її ресурсів, що означає розумне використання і збереження природної ресурсної бази. Сталий розвиток туризму необхідно розглядати як управління всіма видами ресурсів, що забезпечує задоволення економічних, соціальних і естетичних потреб за збереження культурної цілісності, основних екологічних процесів, біологічної різноманітності і систем життєзабезпечення [5, с. 415].

Побудова механізму формування стратегії розвитку туризму повинна відбуватися з урахуванням:

- тенденцій розвитку (просторової поляризації, посилення інтеграційних, транснаціоналізаційних процесів, глобалізації, просторової дифузії, кластерізації, конкурентної боротьби);

- специфічних властивостей ринку (компліментарності, субституції, територіальної роз'єднаності споживача та виробника, схильності до сезонних коливань попиту, невіддільності, одночасності виробництва і споживання, мультикультурності, мультинаціональності, диверсифікованості);

- ринково формуючих факторів (організаційно-економічних, соціально економічних, природно-кліматичних, культурно-історичних).

Формування стратегії розвитку туризму області відображає послідовність та взаємодію чотирьох ключових блоків:

- 1) визначення детермінантів розвитку ринку туристичних послуг (аналіз туристичних потоків за туристичними регіонами; аналіз динаміки та прогнозу соціально-економічних показників розвитку ринків туристичних послуг регіонів країни, аналіз показників ринкової концентрації);

- 2) визначення організаційно-типологічних характеристик ринку туристичних послуг (визначення моделі державного управління розвитком туризму, визначення стадії розвитку ринку туристичних послуг);

- 3) визначення цілей та вибір типу стратегії (інноваційно-секторальний та інтеграційний стратегічний напрям розвитку);

- 4) визначення стратегічних пріоритетів реалізації стратегії (виокремлення ґрунтового переліку цільових завдань стратегічних пріоритетів окремих напрямів реалізації стратегії, а саме: розвитку інноваційних секторів ринку туристичних послуг, адаптації традиційних секторів туризму) [6, с. 33].

Механізм реалізації стратегії розвитку туризму є комплексним, послідовним, циклічним та являє собою структуровану систему взаємодіючих елементів, об'єднаних у три взаємопов'язані блоки: функціональні елементи структури механізму реалізації стратегії, ресурсне та нормативно-правове забезпечення реалізації стратегії. Запропонований механізм є адаптивним, спроможним модифікувати свою структуру за рахунок внесення нових елементів, поява яких

зумовлена спектром скоригованих стратегічних завдань, планів, механізмів та методів управління.

Окрім зазначеного базового стратегічного забезпечення реалізації стратегії, доцільно виокремити додаткове забезпечення – інформаційне, яке сприяє підвищенню якості впровадження стратегії та виявляється у проведенні масштабних промоційних кампаній щодо туристичних та рекреаційних можливостей національного ринку туристичних послуг області на національному та регіональному рівнях [6, с. 21], таких як телевізійні трансляції рекламно-ознайомчих промороликів, тематичних телепередач щодо просування національного та локального туристичних продуктів, популяризації внутрішнього туризму; створення мультимовного туристичного інтернет-порталу з наданням вірогідної та актуальної інформації про рекреаційний потенціал, туристично-екскурсійні маршрути Черкащини, розроблення на його платформі календаря туристичних, спортивних, мистецьких подій, його постійне оновлення та розширення; презентація туристичного потенціалу області на виставково-ярмаркових заходах,

конференціях, форумах національного та світового масштабу.

Висновки. Формування стратегії розвитку туризму регіону повинно базуватися на наявних туристичних ресурсах та туристичній інфраструктурі. Черкаська область володіє значним туристичним потенціалом, на основі якого є можливість розвивати туристичну індустрію як невід'ємний складник економічного зростання регіону. Головною метою реалізації стратегії має бути збільшення кількості туристів у регіоні. Під час побудови стратегії області необхідно сконцентрувати зусилля на історико-культурних об'єктах, а також районах, які є найбільш привабливими для потенційних туристів. З одного боку, це дасть змогу сконцентрувати обмежені у сучасних умовах ресурси, з іншого – стане передумовою розвитку туристичної галузі в інших районах через зацікавленість областю загалом. Таким чином, комплексне формування стратегії розвитку туризму структурними елементами та базовим ресурсним забезпеченням сприятиме ефективному стратегічному управлінню розвитку туризму та забезпеченню реалізації стратегії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексєєва Н.Ф., Сакун Л.М. Регіональні аспекти стратегії розвитку туристичної індустрії [Електронний ресурс] / Н.Ф. Алексєєва, Л.М. Сакун // URL: http://tourlib.net/statti_ukr/alekseeva.htm
2. Туристичні потоки Черкаської області / URL: http://www.ck.ukrstat.gov.ua/source/arch/2017/turizm_
3. Економіка сьогодні в Черкаській області / URL: <http://www.siogodennya.org.ua/?p=42551>.
4. Державна служба статистики України: офіційний сайт. Туристична діяльність Черкаської області / URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Стешенко О.Д., Ільєнко А.Ю. Економічна стратегія розвитку туристичної галузі в Україні / О.Д. Стешенко, А.Ю. Ільєнко // Научно-технический сборник. 2010. № 94. С. 414–417.
6. Стратегія розвитку Черкаської області на період до 2020 року. 2015. С. 20–35.

REFERENCES:

1. Alexeeva N.F., Sakun L.M. Regional aspects of strategic development of tourism and industry. Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/alekseeva.htm
2. Tourist flows of the Cherkassy region. Available at: http://www.ck.ukrstat.gov.ua/source/arch/2017/turizm_
3. Economy the present in the Cherkassy region. Available at: <http://www.siogodennya.org.ua/?p=42551>.
4. Tourist activity of the Cherkassy region. State Statistics Service of Ukraine: official website. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Steshenko O.D., Ilyenko A.Yu. The economic strategy of development for the tourist industry in Ukraine. Scientific and technical collection, 2010, no 94. pp. 414–417 (in Ukrainian).
6. The strategy of development for the Cherkassy region until 2020, 2015, pp.20–35 (in Ukrainian).